

ADBTİA-90
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT BƏDƏN TƏRBIYƏSİ VƏ
İDMAN AKADEMİYASININ 90 İLLİK YARANMA TARİXİNDƏN

p.ü.e.d., prof. D.Q. Quliyev

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
dilgam.guliyev@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 1 noyabr 2020

Dərc olunub: 5 dekabr 2020

© 2020 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya: Məqalədə Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik yaranma tarixi, ali təhsil ocaqlarının yaradılması, təhsilin maddi-texniki bazası, ali pedaqoji təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsi, gənc nəslin idman sahəsində hərtərəfli biliyə yiyələnməsi məqsədi ilə müasir şəraitin yaradılması, ali təhsil müəssisələrində təhsilin keyfiyyəti və rəqabət qabiliyyətli kadr hazırlığı, müstəqillik əldə etdiyimiz dövrdən bəri yeni təhsil sisteminin təşkili, onun inkişafı, dövlətçilik siyasəti, ali təhsil sahəsində proqramların hazırlanması, Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının fəaliyyətinin yenidən qurulması və genişləndirilməsi, akademiya məzunlarının dünya idman bazarında rəqabətə dözümlü mütəxəssis hazır-

lanması, kommunikasiya, təhlükəsizlik sistemləri yenidən qurulması və başqa problemlər öz həllini tapmışdır.

Açar sözlər: *idman akademiyası, maddi-texniki baza, kadr potensialı, sivil ölkələr, elmi tədqiqat işləri, kompüter avadanlığı, kompüter mərkəzi, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, boloniya, bakalavr, magistr, tədris proqramı, "idman menecmenti", "İdman jurnalistikası", İdman Tibbi və Reabilitasiya, Tələ-bə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyası, islahat proqramı, çoxballı sistem, qiymətləndirmə, integrasiya, işıqfor proqramı, "Elektron dekanlıq".*

Bu günlərdə ADBTİA-nun 90 illik tarixinin yeni-yeni səhifələri yazılır. Akademiyanın kollektivi ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin siyasi kursunun layiqli davamçısı, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin Azərbaycan təhsilinə və təhsil işçilərinə diqqət və qayğısına cavab olaraq elmdə və təhsildə daha böyük uğurlar qazanmaq üçün gərgin yaradı-

cılıq axtarışlarını inamla davam etdirir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın “İdman sağlamlıq rəmzidir, idman gözəllik rəmzidir, idman milli qürur və milli həmrəylik rəmzidir” [11] layihəsi çağırışına ürəkdən qoşulan əməkdaşlarımız müstəqil respublikamız üçün yüksəkixtisaslı bədən tərbiyəsi müəllimləri, idmançılar, məşqçilər hazırlamaqla yanaşı, xalqın fiziki və mənəvi ehtiyaclarının ödənilməsinə, ölkəmizin idman sahəsində şərəfini yüksəltmək üçün özünün maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, elmi - pedaqoji kadr potensialının yüksəlməsinə xüsusi diqqət yetirir.

Başlıcası isə budur ki, ölkənin iqtisadi inkişafı sahəsində ciddi nailiyyətlər əldə edilmişdir, Azərbaycanın nüfuzu daha da artmışdır. Odur ki, Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının kollektivi, professor-müəllim heyəti, eləcə də tələbələri möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin daxili və xarici siyasətini dəstəkləyir və ona arxa olmağı özlərinə mənəvi borc bilirlər.

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının tarixini geniş şəkildə araşdırmaq və nəticələrini qiymətləndirmək mühüm əhəmiyyət və aktualıq kəsb edir.

Azərbaycan dövlət təhsil siyasətinin əsas Ümummillə Lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev bu siyasəti uğurla davam etdirir, təhsil müəssisələri qarşısında yeni hədəf və çağırışlar qoyur.

Qoyulan hədəflərə çatmaq üçün bu gün akademiya bir sıra islahatlar aparılır, gənc nəslin idman sahəsində hərtərəfli biliyə yiyələnməsi məqsədi ilə müasir şərait yaradılır. Bu işlər ona görə görülür ki, biz Azərbaycanı yalnız peşəkar idman sahəsində deyil, həmçinin idman təhsili sahəsində də aparıcı yerlərdə görmək istəyirik. Biz akademiya məzunlarının dünya idman bazarında rəqabətə dözümlü mütəxəssis olmasını arzu edirik. Bu, bizim məqsədimizdir və biz inanırıq ki, yaxın zamanda bu məqsədə çata biləcəyik.

Öz ənənələri və uğurları ilə şöhrət qazanaraq yarandığı vaxtdan xalqımızın xidmətində sədaqətlə dayanan, bədən tərbiyəsi və idman üzrə mütəxəssislər hazırlamaqda yeganə ali məktəb olan Azərbaycan Dövlət Bədən

Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının (Azərb. DBTİA) 90 illik tarixi var. Əsası 1930-cu il noyabrın 8-də qoyulmuş və Cənubi Qafqazda ilk ali məktəb olan Zaqafqaziya Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutunun (ZDBTİ) açılışı M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyaının indiki binasında təntənəli şəkildə həyata keçirilib [6].

Bu institutun başlıca vəzifəsi bədən tərbiyəsi müəllimləri, məşqçilər, kütləvi bədən tərbiyəsi və idman işləri üzrə təşkilatçılar, müalicə bədən tərbiyəsi metodistləri hazırlamaq idi. İlk illər institutda fakültələri şöbələr əvəz edirdi. Şöbələrə ümumi rəhbərlik isə tədris hissəsi tərəfindən aparılır, bu üç il davam edir.

Görkəmli alim və maarif xadimləri A. M.Şuşinski, A.Qəniyev, S.Qasimov, E. Rəhimov, S.Hacıyev, N.Anserov, İ.Kravçuk, İ.Soldatov, O.Retelski, A.Şmit, İ.Semensti, İ.Merkuris, A.Kyurdyukov, Z.Georqadze, B.Nuriyev və başqaları institutun ilk müəllimləri olmuşlar. İnstitutun fəaliyyətinin yenidən qurulması və genişləndirilməsi ilə əlaqədar rektorun 19 yanvar 1932-ci il tarixli 4 sayılı əmrinə əsasən 3 illik təhsil müddəti 4 il ilə əvəz edilmişdir [8].

1930/1940-cı tədris illərində Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi
İnstitutunun kadr hazırlığının ümumi cədvəli.

Cədvəl № 1.

Nömrə	Buraxılış ili	Məzun	Kişi	Qadın	Azərbaycanlı	Rus	Gürcü	Başqa millət	Cəmi
1-ci il	1933	39	33	6	6	21	3	9	117
2-ci il	1935	47	33	14	2	24	5	16	141
3-cü il	1936	24	12	12	1	11	1	11	72
4-cü il	1937	40	27	13	15	19	1	5	120
5-ci il	1939	87	58	29	21	42	9	15	261
6-cı il	1940	69	68	1	10	30	7	22	207
7-ci il	1940	28	24	4	13	8	2	5	84
Diplomsuz		17	12	5	4	6	2	5	51
Yekum		351	267	84	72	161	30	88	1053

Qeyd:

1. S.M.Kirov adına ADBTİ-i 08.11.1930-cu ildə yaranıb.
2. 1934 və 1938-ci illərdə buraxılış olmayıb.
3. 1940-cı ildə iki buraxılış olmuşdur [4].

1933-cü ildə ZDBTİ-nin 39 (6 qız, 33 oğlan) nəfərdən ibarət ilk buraxılışı olmuşdur. Maraqlıdır ki, institutu bitirən ilk 6 qız məzundan yalnız bir nəfəri azərbaycanlı idi. Bu qız Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nəhrəm kəndindən olan Məsumə Fərzəliyeva idi [7].

1933-34-cü tədris ilində institutun Azərbaycan şöbəsi yaradıldı. Həmin ildə burada 265 nəfər təhsil alırdı. 1936-cı ildən bu ali məktəb Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutu kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Bu dövrdə institutda ictimai elmlər, anatomiya, biologiya, kimya, gigiyena, fizika, fiziologiya, riyaziyyat, bədən tərbiyəsinin texnikası və metodikası kafedraları açılmışdır. İki dəfə 1938-ci və 1940-cı illərdə institut ÜİHİMŞ və ÜİLKGİ MK-nın keçici qırmızı bayrağını almışdır [9].

Dünya müharibəsi zamanı Bədən Tərbiyəsi İnstitutunda təhsil alan tələbələrin sayının kəskin surətdə azalması ilə əlaqədar olaraq respublikada Azərbaycan KP MK və Xalq Komissarları Sovetinin 11 dekabr 1941-ci il 5157 sayılı qərarı ilə Bədən Tərbiyəsi İnstitutu Azərbaycan Dövlət Universiteti ilə birləşdirildi. Müharibə dövründə institutun şəxsi heyə-

tindən 314 nəfər cəbhəyə yola düşdü. Azərbaycan bədən tərbiyəsi və idman təşkilatlarının yetirmələri Böyük Vətən müharibəsində misilsiz rəşadət göstərdilər. Onların bir qismi - Z.Rzayeva, L.Baqri, Q.Qəniyev, S.Əliyev, V.Litvinova, D.Qədirlı və başqaları isə arxa cəbhədə müalicə bədən tərbiyəsi vasitəsilə yaralı əsgərləri yenidən həyata qaytarmaq üçün fədakarlıqla çalışırdılar [10].

1943-cü ildə respublikamızın idman həyatında böyük dönüş yarandı. İdman işlərində canlanma başlansa da, kadr hazırlığına olan ehtiyac lazımi səviyyədə təmin edilmirdi. Məhz buna görə Azərbaycan K(b)PMK və Xalq Komissarları Sovetinin 9 iyul 1943-cü il tarixli qətnaməsi və Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Sovetinin 20 iyul 1943-cü il tarixli 53 sayılı qərarı ilə institutun öz keçmiş adı - Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutu - bərpa edildi [6]. Müharibədən sonrakı illərdə Azərbaycanda bədən tərbiyəsi və idman hərəkəti yenidən vüsət aldı, idmançılarımız SSRİ çempionatlarında uğurla çıxış etdilər. Atlet Xandadaş Mədətov ilk dəfə uzununa tullanmada SSRİ rekordunu təzələdi. Güləşçilər və boksçular ümumittifaq və beynəlxalq yarışlarda nailiyyətlər qazandılar. 1952-ci ildə SSRİ-nin iştirak etdiyi ilk XV Olimpiya Oyunlarında Azərbaycan pəhləvanı Rəşid Məmmədbəyov ölkəmizə sərbəst güləş idman növündə ilk gümüş medalı gətirdi. 1950-1960-cı illərdə Azərbaycan idmanı daha da inkişaf etmiş, institutun

müəllimləri, tələbə və müdavimləri SSRİ-də bir çox yarışların qalibi və mükafatçıları olmuşlar.

1960-cı illərdə bədən tərbiyəsi və idmanı əhali arasında yaymaq və gəncləri kütləvi şəkildə idmana cəlb etmək üçün bir neçə qərar qəbul edilmişdir. 1969-cu ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev Respublikaya rəhbər seçildikdən sonra institut üçün yeni binanın tikintisinə başlanmış və 1972-ci ildə onun açılışı olmuşdur. İnstitut yeni binaya köçdükdən sonra əyani şöbəyə 350, qiyabi şöbəyə isə 100 nəfər tələbə qəbul edilmişdi. Kafedraların sayı isə 20-yə çatdırılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 23 mart 42 sayılı qərarına əsasən Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutu Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasına çevrilmişdir [1].

90 il ərzində bu qocaman ali məktəb 30378 min nəfərdən artıq mütəxəssis hazırlamışdır (1933-2018). Akademiyanın bir çox məzunları bacarıqlı müəllim və məşqçi, elmi işçi, bədən tərbiyəsi hərəkətinin təşkilatçısı kimi yetişmişdir. Onların hazırlanmasında A.Ağalarovun, R.Baxşəliyevin, İ.Dadaşovun, Ə.Səfərovun, Ə.Məmmədovun, E.Kərimovun, T.Abbasovun, A.İsgəndərovun, P.Kotsevinin, Ş.Şamxalovun, N.Merkulovanın, Ə.Babayevin, Z.Rzayevanın, B.Batyaykinin, M.Vahabovun, B.Deykunun, İ.Dyaçkovun, N.Səədətخانının, R.Talıbovun, A.Abiyevin, O.Ağayevin, H.Ağayevin, T.Bəhramovun, C.Qurbanovun, B.Nərimanovun, M.Məmmədovun və başqalarının xidmətləri xüsusi qeyd olunmalıdır [6].

Akademiya öz məzunlarından Olimpiya çempionları V.Mineyev, İ.Rıskal, V.Lantratovala, L.Şubina, R.Şabanova, L.Savkina, B.Korettski, İ.Ponomaryov, İ.Məmmədov, N.Hüseynov, V.Belenki, Z.Meftəhətdinova, N.Abdullayev, F.Mansurov, gümüş mükafatçılar Məmmədbəyov, Y.Konovlov, K.Aleksandr, bürünc mükafatçılar A.İbrahimov, Z.Bortkeviç, E.Quseva, V.Ələkbərov, F.Aslanov, A.Məmmədov, İ.Aşumova, dünya çempionları X.İsayev, M.Allahverdiyev, A.Niftullayev, C.Məmmədov, Z.Hüseynova, N.Paşayev, Ü.Abdullayev, A.Abdullayev, Avropa çempionları R.Hacıyev, Ş.Qasimov, R.Hüseynov, N.Eyvazov,

N.Əlicanov, V.Rəhimov, SSRİ çempionları M.Babayev, P.Dadaşov, Ə.Məmmədov, R.İsmayılov, M.Novruzov, H.Məmmədbəyov və b. ilə haqlı olaraq fəxr edir [8].

Təkcə onu demək kifayətdir ki, son 5 il ərzində (2010-2015) tələbə idmançılarımız beynəlxalq yarışlarda, Avropa, dünya çempionatlarında və birinciliklərində 700-dən yuxarı, o cümlədən 185 qızıl medal qazanmışlar, 2500 nəfər idman normativlərini yerinə yetirmişdir (28 beynəlxalq dərəcəli idman ustası, 707 idman ustası, 738 idman ustalığına namizəd) [2].

2008-ci ildən Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının "Elmi Xəbərlər" jurnalı, 1998-ci ildən isə "İdmançı" qəzeti nəşr olunmağa başlamışdır. Müstəqillik illərinin bərpasından sonra akademiya tələbələrini vətənpərvərlik tərbiyəsi həmişə müəllim kollektivinin diqqət mərkəzində olmuşdur. Qarabağda baş verən hadisələrdə igidlik və şücaət göstərdiklərinə görə akademiyanın üç məzununu (Əliyər Əliyev, İlqar İsmayılov və Mədət Quliyev) Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüş, 33 tələbə və məzun torpaqlarımızın azadlığı uğrunda şəhid olmuş, 24 tələbə və məzun isə yaralanmışdır. Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, akademiya aparılan tərbiyəvi xarakterli işlər nəticə etibarilə tələbələrdə zəhmətsevərlik, vətənpərvərlik kimi keyfiyyətlər tərbiyə edir.

1998-ci ildə akademiyanın bazasında Milli Olimpiya Akademiyası yaradılmışdır və o, ölkəmizdə Olimpiya ideallarını, sağlam həyat tərzini, ədalətli oyun və davranış qaydalarını gənclər, ümumiyyətlə, əhali arasında təbliğ etməyi öz üzərinə götürmüşdür. 1999-cu ildən Milli Olimpiya Akademiyası ənənəvi olaraq "Olimpizmin tarixi və fəlsəfəsi" mövzusu üzrə konfranslar keçirir, bu konfranslarda Rusiya və Gürcüstanın Milli Olimpiya akademiyalarının nümayəndələri də iştirak edirlər.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin bədən tərbiyəsi və idmana diqqəti və qayğısı nəticəsində 1970-82-ci illərdə institutun 22 kadri Moskva və başqa ölkələrdə təhsil almış, müxtəlif mövzularda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişlər. 1991-2015-ci illərdə Akademiyanın kadrları 19 namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Onlardan 16-sı peşəqəti elmlər üzrədir [10].

Ümumiyyətlə, 1950-2015-ci illərdə akademiyanın kadrları illər üzrə 83 namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişlər. Onlardan 71-i pedaqoji, 9-u isə bioloji elmlər namizədidir. Namizədlik dissertasiyası müdafiə edənlərin 65 nəfəri azərbaycanlı, 14 nəfəri rus, 1 nəfəri isə gürcüdür [10].

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının Elmi Şurasının qərarına əsasən görkəmli şəxslər akademiyanın fəxri doktoru adına layiq görülmüşlər. Onlardan 1994-cü ildə Türkiyə Cümhuriyyəti Mərmərə Universitetinin doktoru, professor Ahmət Həmdi Turqud, 1994-cü ildə Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin (BOK) sabiq prezidenti Xuan Antonio Samaranç, 1995-ci ildə Beynəlxalq Boks Federasiyasının prezidenti Ənvər Çoudri, 1995-ci ildə EABA-nın prezidenti Emil Jeçev, 2000-ci ildə Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti Jak Roq, 2005-ci ildə beynəlxalq Taekvondo Federasiyasının prezidenti Çunq Von Ço Layiq, 2007-ci ildə FIFA-nın prezidenti Yozef Blatter, 2007-ci ildə AOK prezidenti Patrik Hikkey, 2007-ci ildə AİBA-nın I vitse-prezidenti Qafur Rəhimov, 2015-ci ildə isə Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin prezidenti Tomas Bax, Böyük Britaniyanın İdman Tibbi üzrə aparıcı mütəxəssisi Dr. Maykl Pol Lusmor, 8 fevral 2016-cı ildə Paralimpiya təhsilinin təbliğinə verdiyi dəstəyi nəzərə alaraq Cənab Ser Filip Krevenə, 1 may 2017-ci ildə Beynəlxalq Gimnastika Federasiyasının (FIG) prezidenti Morinari Vatanabeyə bu fəxri adı almışlar [7].

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 17 may 1993-cü il tarixli əmrinə əsasən ADBTİA-da ilk dəfə bakalavr səviyyəsində mütəxəssis hazırlığına başlandı. Bununla əlaqədar bütün tədris planlarında və fənlərin məzmununda əsaslı dəyişikliklər aparıldı. Yeni proqramlar, dərslik və dərs vəsaitləri hazırlandı. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 13 sentyabr 1993-cü il tarixli qərarı ilə "Ali və orta ixtisas təhsili istiqamətlərinin və ixtisaslarının siyahısı" təsdiq olundu. 1992-1993-cü tədris ilində Tədbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyası (TQDK) tərəfindən ADBTİA-ya da bakalavr səviyyəsində ilk tələbə qəbulu keçirildi. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin "Ali və orta ixtisas

təhsili məktəblərinə tələbə qəbulunun təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" 29 iyul 1993-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq dövlət ali məktəblərində plan daxilində boş qalan yerlərin hesabına ödənişli təhsil qruplarının yaradılması məqsəduyğun sayıldı.

2001-ci il aprelin 7-də ADBTİA-nın yaradılmasının 70-illik yubileyi qeyd olundu. 2000-ci ildə ADBTİA-nın 70-illik yubileyi ilə əlaqədar fakültələrdə, kafedralarda müxtəlif tədbirlər (konfranslar, seminarlar, görüşlər, təqdimatlar) keçirildi. Yubiley ərəfəsində ADBTİA-da binanın fasadı yeniləşdirildi, daxildə təmir işləri aparıldı. Gənc tədqiqatçıların elmi konfransı, tələbələrin elmi-praktiki konfransı keçirildi. ADBTİA-nın muzeyi təmir edildi. Yubileyə həsr olunmuş təntənəli mərasim zamanı ABŞ-da olan xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev idmana qayğısını bir daha nümayiş etdirərək, akademiya təbrik məktubu göndərmişdi. Həmin gün prezidentin fərmanı ilə akademiyanın 4 əməkdaşına "Şöhrət" ordeni, 9 nəfərə "Tərəqqi" medalı, 20 nəfərə "Əməkdar müəllim" fəxri adları verildi.

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının yubiley mərasimində MOK prezidenti İlham Əliyev çıxış etdi.

Əziz dostlar, mən sizin hamınıza gələcək fəaliyyətinizdə uğurlar diləmək istəyirəm. Mən istəyirəm ki, Azərbaycanın idmançıları müxtəlif beynəlxalq yarışlarda həmişə qələbə qazansınlar. Mən istəyirəm ki, Azərbaycanın, müstəqil dövlətimizin bayrağı həmişə qaldırılsın. Mən istəyirəm ki, bizim dövlət himnimiz həmişə səsləndirilsin. Əminəm ki, həmişə də belə olacaqdır. Azərbaycan idmançıları, xalqımızın vətənpərvər övladları daim qələbə qazanacaq, öz doğma xalqını daim qələbələrlə sevinciləndirəcəklər [5].

2004-cü ilin 4 oktyabrında Prezident İlham Əliyev Azərbaycan müəllimlərinə müraciətində Azərbaycan təhsil sistemində aparılan islahatların xalqımız üçün əhəmiyyətindən bəhs edərəkən iftixar hissi ilə qeyd etmişdir ki, zəngin maarifçilik ənənələrinə malik təhsil sistemimiz aparılan islahatlar nəticəsində bu gün müasir beynəlxalq standartlara cavab verməkdədir. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan müəllimlərinin XXI yüzillikdə milli təhsilin davamlı inkişafı və dünya təhsil sistemində inteqrasiyası üçün əllərindən gələni edəcəklərinə, bu sahədə artıq dönməz xarakter almış islahatlar prosesini uğurla davam etdirəcəklərinə əmin olduğunu bildirmişdir. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası Prezidentin tələblərini həyata keçirməklə öz fəaliyyətini daim genişləndirir.

İlk bakalavr buraxılışı olduğdan sonra Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 13 fevral 1997-ci tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Magistr hazırlığı haqqında Əsasnamə"yə uyğun olaraq Təhsil Nazirliyinin 17 iyun 1997-ci il tarixli əmri ilə ADBTİA-da da magistr hazırlığı aparılmasına icazə verildi. Bununla bağlı akademiya geniş hazırlıq işləri aparıldı. ADBTİA-da magistratura şöbəsi yaradıldı. Magistr hazırlığı aparılacaq istiqamətlər və ixtisaslar müəyyənləşdirildi. Magistr təhsil proqramları əsasında tədris planları və fənn proqramları tərtib olundu. Magistratura səviyyəsini təmin edəcək dərslər və dərslər vəsaitlərinin hazırlanmasına başlandı. 1997-1998-ci tədris ilində ilk dəfə olaraq ADBTİA-nın magistratura səviyyəsinə tələbə qəbulu aparıldı. 9 nəfər bakalavr məzunu magistrant adına layiq görülüb.

Tarixi keçmişlə öyünən təhsil ocağı 1998-ci ildən etibarən ADBTİA-da müasir texnologiyaların tədris, elmi-tədqiqat və nəşr işinə

tətbiqi istiqamətində bir sıra dəyərli layihələr həyata keçirilməyə başladı. ADBTİA-da müasir kompüter avadanlığı ilə təchiz olunmuş kompüter mərkəzi yaradılaraq tələbələrin isifadəsinə verildi.

Azərbaycan Prezidentinin 15 iyun 1999-cu il tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı" təsdiq olundu. Proqramın əsas məqsədi təhsilin digər pillələrində olduğu kim, ali təhsil sahəsində də mövcud potensialı saxlamaq və inkişaf etdirməkdən, müvafiq normativ-hüquqi bazanı yaratmaqdan, cəmiyyətin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında, "Təhsil Qanunu"nda təsbit olunmuş tələbləri, siyasi, iqtisadi və sosial həyatın demokratikləşdirilməsinə əsaslanan dövlət siyasətini həyata keçirməkdən ibarət idi.

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası İslahat Proqramının qarşıya qoyduğu məqsədin reallaşdırılması istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirdi. Belə ki, Nazirlər Kabineti və Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunmuş əsasnamə və qaydalara uyğun olaraq, ADBTİA-nın spesifik xüsusiyyətlərini əks etdirən normativ sənədlər hazırlandı. İxtisas strukturuna yenidən baxıldı, akademiya tələbə qəbulu və kadr hazırlığının istiqamətləri üzrə aparılmış işlər təkmilləşdirildi. Təhsil Nazirliyinin 10 avqust 1999-cu il tarixli əmri ilə "Tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsinin çoxballı sistemi haqqında Əsasnamə" təsdiq olundu. Həmin Əsasnaməyə uyğun olaraq ADBTİA-da eksperiment olaraq tələbələrin yalnız birinci kurs üzrə biliyinin qiymətləndirilməsində 100 ballı sistemə keçildi. Sonrakı illərdə bu sistemin tətbiqi akademiyanın başqa kurslarını da əhatə etdi.

2005-ci il mayın 19-da Azərbaycan Balonaya sistemə qoşuldu. Məlumdur ki, Balonaya sistemi məqsədi işçi qüvvəsi və mütəxəssislərin vahid Avropa bazasını yaratmaq, Avropa birliyinə daxil olan dövlətlərin təhsil sistemlərini və vətəndaşlarının düşüncə tərzlərini bir-birinə yaxınlaşdırmaq, ortaq dəyərlər ətrafında birləşmək və ali təhsil müəssisələri arasında məhsuldar əməkdaşlıq qurmaqdır. Bununla əlaqədar olaraq "Bakalavr hazırlığının məzmununa və səviyyəsinə qoyulan minimum dövlət tələblərinin strukturu"nda dəyişikliklər

aparıldı. Yeni struktura uyğun olaraq Təhsil Nazirliyinin 4 avqust 2006-cı il tarixli əmri ilə təsdiq olunmuş Dövlət Standartları əsasında ADBTİA tərəfindən 2 istiqamətdə ixtisas üzrə tədris planları hazırlandı. Sonrakı illərdə ADBTİA-da kredit sistemi ilə tədrisin təşkilinin əhatə dairəsi daha da genişləndirildi.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən təhsil sahəsində hazırlanmış konsepsiya bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir. 2008-ci ilin yanvarında Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanan "Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin Avropa ali təhsil məkanına inteqrasiyası ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Sərəncamda Azərbaycan təhsilinin Avropa məkanına inteqrasiyasına geniş yer verilir və əsas vəzifələr müəyyənləşdirilir. Sənəddə ali təhsilin bütün sahələrinin hərtərəfli inkişafı, Avropa və dünya təhsil sisteminə qoşulması, bu işin, əlbəttə ki, düzgün seçilmiş kadrların üzərində düşməsi vurğulanır. Fəaliyyət planına müvafiq olaraq akademiyanın proqramı hazırlandı. Hazırda proqramın yerinə yetirilməsi istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının rektoru Rektor Fuad Hacıyev bu hədəflərə çatmaq üçün aparılan islahatların səmərəliliyini təmin edə bilib.

Bu gün İdman Akademiyasında yaradılan müasir şərait və infrastrukturun bütün beynəlxalq standartlara uyğun olaraq yenilənməsi prosesi də diqqəti cəlb edir. Belə ki, məhz son iki ildə ümumi ərazisi 12,8 min kvadratmetr olan ərazinin 9 min kvadratmetrdən artıq sahəsində müasir standartlara uyğun təmir və yenedənqurma işləri aparılıb, kommunikasiya, təhlükəsizlik sistemləri yenidən qurulub. Müəllim və tələbə həyatı üçün elektron tələbə bileti tətbiq edilməklə müasir elektron buraxılış-nəzarət sistemi yaradılıb. Təmir edilən tədris auditoriyaları və kafedralar zəruri mebel və avadanlıqla tam təmin olunub. Auditoriyaların texniki vasitələrlə - kompüterlər, proyektorlar, monitorlar və digər qurğu və cihazlarla təchizatı işi başa çatdırılıb.

Akademiya ümummilli lider Heydər Əliyevin büstü qoyulub, Azərbaycanın Milli qəhrəmanlarının və idmançı şəhidlərin xatirəsinə həsr olunan stendlər qurulub. Həmçinin

müasir standartlara cavab verən Heydər Əliyev İnteraktiv Muzeyi və tam funksional konfrans zalı yaradılıb. Tələbə mərkəzi, tibb məntəqəsi, müasir tipli kafe və tələbə yeməxanası istifadəyə verilib. Ərazidə geniş abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görülüb.

2016-cı ildən başlayaraq Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında idman təhsilini dünya standartlarına uyğunlaşdırmaq, təhsilin keyfiyyətini artırmaq və beynəlxalq əmək bazarında rəqabət qabiliyyətinə malik mütəxəssislər hazırlamaq kimi hədəflərə nail olmaq məqsədilə ardıcıl islahatlar aparılır, tam yeni infrastruktur yaradılır, təhsil imkanları genişləndirilir, beynəlxalq təcrübə öyrənilir və beynəlxalq əməkdaşlıqlar qurulur. Gənc nəslin idman sahəsində hərtərəfli biliyə yiyələnməsi məqsədi ilə hər cür şərait yaradılır. Bütün bunlar isə, yaxın gələcəkdə Akademiyanın məzunlarının dünya idman bazarında rəqabətə dözümlü mütəxəssis olacaqlarına qəti inam yaradır. Yeni ixtisaslar yaradılır...

Hələ 2017-2018-ci tədris ilinin əvvəlində, noyabrın 6-da Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında yeni yaradılmış ixtisasların təqdimatı böyük müvəffəqiyyətlə keçirilmişdi. Belə ki, 2017-ci ilin sentyabrından başlayaraq, Akademiya "İdman jurnalistikası", "İdman menecmenti", "İdman tibbi və reabilitasiya" üzrə modul tipli ingilis dilində magistr ixtisaslarının tədrisinə start verilib. Hər üç ixtisasın tədris proqramına daxil edilməsinin məqsədi qeyd edildiyi kimi, beynəlxalq idman əmək bazarında rəqabətqabiliyyətli kadrların hazırlanması və ölkədə gündən-günə inkişaf edən idman sahəsində tələb olunan ixtisaslar üzrə mütəxəssislərin yetişdirilməsidir. Həmin magistr ixtisasları Azərbaycan təhsil sistemində yeni olduğuna görə Akademiya onların tədrisi üçün Böyük Britaniyanın bir sıra tanınmış ali təhsil ocaqları ilə əməkdaşlıq sazişləri də imzalayıb. Tədris prosesi zamanı əsas modullar Avropanın qabaqcıl təhsil müəssisələrinin professor-müəllim heyəti tərəfindən həyata keçirilir. Tədrisin ingilis dilində keçirilməsi, eyni zamanda, beynəlxalq standartlara cavab verən dərslilər və materiallardan yararlanmağa imkan verir. Yeni magistr proqramlarında yerli ingilis dilli akademik he-

yətin də potensialından istifadə olunur.

Azərbaycanda təhsilin inkişafında bu ali təhsil ocağının da xidmətləri böyükdür. Belə ki, akademiya yarandığı 90 il ərzində təkcə idmançı hazırlamaqla kifayətlənməmiş, eyni zamanda, bu təhsil ocağı böyük elmi-pedaqoji mərkəzə çevrilməyi bacarmışdır. Akademiyanın professor-müəllim heyəti bədən tərbiyəsi və idmanın aktual problemlərinə həsr olunmuş müxtəlif mövzularda elmi işlər üzərində çalışırlar. Onlar idmanın ayrı-ayrı növləri üzrə ölkəmizin yığma komandalarına müntəzəm elmi-metodik köməklik göstərirlər.

Təhsil elmin bazası olduğu kimi, elm də təhsilin hərəkətverici qüvvəsidir. Hazırda ADBTİA-da 478 (2020-ci il sentyabr ayına olan vəziyyətdə) mütəxəssis çalışır ki, onlardan da 48 nəfər fəlsəfə doktoru (onlardan 18 nəfəri bədən tərbiyəsi və idman sahəsi üzrədir), 9 nəfəri isə elmlər doktorudur (onlardan bir nəfəri bədən tərbiyəsi və idman ixtisası üzrə pedaqogika üzrə elmlər doktorudur (D.Q. Quliyev)). Ölkədə bədən tərbiyəsi və idman sahəsi üzrə elmi dərəcəsi olan alimlərin təxminən 60 faizi ADBTİA-da çalışırlar. ADBTİA-da Azərbaycanda tədqiqat və işləmələrlə məşğul olanların sayı 2015-ci il kimi 48-ə, 2020-ci ildə isə 41-ə çatmışdır. Maraqlıdır ki, bu sayın 30 nəfəri elmi-tədqiqat təşkilatlarına və 40 nəfəri isə idman akademiyasına aid edilir.

Yeri gəlmişkən, 2016-2020-ci illər arasında ADBTİA-da tədqiqat və elmi işlərlə məşğul olanların sayı 3,1 dəfə artdığı halda, başqa təhsil ocaqlarının bədən tərbiyəsi və idman fakültələrində bu göstərici 2 dəfə azalmışdır. (buna əsas, ali təhsil ocaqlarının u nəzdində bədən tərbiyəsi və idman kafedralarının fəaliyyətin dayandırılmasıdır).

İdman akademiyasında alimlik dərəcəsi olan tədqiqatçıların sayı 60 ildə ölkə üzrə cəmi 47 nəfər (1930-1990-cı illərdə) müdafiə etmişdilsə, 30 ildə (1991-2018-ci illərdə) isə 27 nəfər alimlik dərəcəsinə almışlar. Beləliklə, akademiya elmin rolu müstəqillik illərində daha üstün sürətlə böyüyür.

Bu sahədə dərc olunmuş elmi işlər, təşkil olunmuş beynəlxalq və milli tədbirlər, həyata keçirilmiş proqram və layihələr, innovasiya sahəsində fəaliyyətin nəticələri öyrənilməkdən sonra akademiya ilk dəfə olaraq doktoran-

turanın yaradılması barədə qərar qəbul etmişdi. Təhsil Nazirliyi və Gənclər və İdman Nazirliyi isə bu işdə hərtərəfli dəstək göstərmişdi. Beləliklə, 2020-ci ildə ilk dəfə olaraq ADBTİA-da doktorantura və magistratura şöbəsi yaradıldı.

Akademiya son beş ildə doktorantura üzrə təhsil alanların sayı 9, xaricdə təhsil alanların sayı 1, doktoranturaya yeni qəbul olunan dissertantların sayı 1, doktoranturanı bitirənlərin sayı 9, fəlsəfə üzrə müdafiə edənlərin sayı 2, fəlsəfə üzrə müdafiəyə hazırlaşanların sayı 5, elmlər doktoru üzrə 2, magistratura üzrə əyani şöbədə təhsil alanların sayı isə 18-dir. Akademiya əməkdaşlarının elmi fəaliyyətinin əsas göstəricisi kimi elmi-tədqiqat işlərinin yekununa aid elmi məqalələrin beynəlxalq elmi ictimaiyyət tərəfindən birmənalı şəkildə nüfuzlu hesab edilən xarici elmi jurnallarda dərc olunur.

Akademiya son beş ildə 1571 elmi-metodik əsər çap edilib. Onlardan respublika səviyyəli elmi jurnallarda 981, xaricdə 18, indekslənmə jurnallarda isə 8 məqalə çap olunub. Çap olunan monoqrafiyaların sayı 32, dərsliklərin sayı 8, dərs vəsaitlərinin sayı 32, proqram və metodik vəsaitlərin sayı 375-dir. Respublika səviyyəli nəşrlərdə 42, beynəlxalq səviyyəli nəşrlərdə isə 21 tezis çap olunub. Bundan əlavə Akademiya əməkdaşları tərəfindən xarici universitetlərdən olan alimlərlə birgə elmi tədqiqat işləri aparılıb və birgə məqalələr çap etdirilib.

İdman akademiyasında yeni elmi modelin qurulması prosesində bakalavr və magistr ixtisaslarının istiqamətləri ilə əsaslı şəkildə uzlaşdırılır. Məsələn, 1999-2019-cu tədris illərində magistraturanı bitirən 425 məzunundan 315 nəfəri kişi 110-nu qadın olmuşdur. Onlardan 323-ü "Fiziki tərbiyənin nəzəriyyəsi və metodikası", 88-i "Bədən tərbiyəsi və idmanda tibbi bioloji təminat və reabilitasiya", 6-sı "İdman jurnalistikası", 3-ü "İdman menecmenti", 5-i isə "İdman tibbi və reabilitasiya" ixtisaslaşmaları üzrədir. Magistraturada 407 Azərbaycan Respublikasının, 8 Türkcümhuriyyətinin və 10 İran İslam Respublikasının vətəndaşları təhsil almışdılar. Magistr dissertasiyalarının 354-ü Azərbaycan, 57-si rus, 14-ü isə inglis dilində yazılmışdır.

Təhlillər göstərir ki, hələlik "Fiziki tərbi-

yənin nəzəriyyəsi və metodikası” ixtisasları magistraturada dominant mövqeyə malik olub 64,3 faiz təşkil edir, qalan 33,4 faiz isə yuxarıda qeyd edilən başqa istiqamətlərdir. Akademiyada "Fiziki tərbiyənin nəzəriyyəsi və metodikası" elmlər üzrə mütəxəssislərin hazırlanması yekunda "Bədən tərbiyəsi və idmanda tibbi bioloji təminat və reabilitasiya", "İdman jurnalistikası", "İdman menecmenti", "İdman tibbi və reabilitasiya" sahələrinin sürətli inkişafını təmin edir.

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında kadr potensialının daha da gücləndirilməsi doktorantların hazırlanması işinə gələcəkdə daha çox töhfə verəcək.

ADBTİA - nın kitabxanasının fəaliyyəti bütün şöbələrdə mütəşəkkil şəkildə bərpa edilmişdir. Elektron kitabxana sisteminə keçməklə kitabxanada olan bütün işlər avtomatlaşır. Oxuculara xidmətin daha effektiv formada olması üçün kitabların elektron versiyalarının hazırlanması, ixtisasa uyğun olan elektron kitab, məqalə, audio və video materialların axtarışlarına başlanmışdır.

Kitabxananın ümumi sahəsi 450 m² -dir (2015). Hal-hazırda kitabxananın fondunda cəmi 207,519 kitab var. (26.04.2019-cu il). Onlardan 50,363 dərslik və dərs vəsaitidir. 1100 avtoreferat, 388 magistr diplomları elektron katalok yaradılmışdır (kafedralar üzrə). 745 bakalavr kafedralar üzrə kitab (skaner) köçürmə, 249 magistr üzrə 50-yə yaxın ingilis dilində dərs və dərs vəsaitləri skaner olunmuşdur. Hazırda kitabxananın elmi, tədris və bədii ədəbiyyatdan ibarət 1 abonement şöbəsi, 1 texniki şöbəsi, 58 oturacaq yeri olan 2 qiraət zalı fəaliyyət göstərir [7].

Son on il ərzində (2010-2020) idmançılarımız beynəlxalq yarışlarda və Avropa, dünya çempionatlarında və birinciliklərində 700-dən artıq medal, o cümlədən 285 qızıl medal qazanılmış, 2500 idman normativlərini yerinə yetirmişlər (28 beynəlxalq dərəcəli idman ustası, 807 idman ustası, 738 idman ustalığına namizəd) [7].

Bütün bu sadalanan faktlar tam əminliklə deməyə əsas verir ki, bu gün Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası həqiqətən də ölkəmizin aparıcı ali təhsil müəssisələrindən biri olmaqla yanaşı, eyni zamanda

Azərbaycanı məhz idman təhsili sahəsində bütün dünyada yüksək səviyyədə təmsil etməyə layiq olan bir təhsil ocağına çevrilmişdir.

Son dövrlərdə ölkəmizdə bütün sahələrdə baş verən dəyişikliklər 90 illik tarixə malik Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının da fəaliyyətini keyfiyyətə yeni müstəviyə qaldırmışdır. Ümumiyyətlə, ADBTİA-nın rektoru cənab Fuad Hacıyevin bu akademiyanın inkişafındakı fəaliyyəti də xüsusilə qeyd olunmalıdır. Belə ki, akademiya menecmentində keyfiyyətə nəzarətin müasir sistemlərinə də mühüm yer verilmişdir. Burada başlıca məsələlərdən biri tələbələrin akademiya idarəetmə proseslərinə cəlb olunmasıdır. Akademiyanın bütün strukturlarında tələbə kollektivinin iştirakı təmin edilmişdir. Dərsə davamiyyətə nəzarət avtomatlaşdırılmış nəzarət sistemi olan işıqfor proqramı yaradılmış, tələbələrə xidmətin keyfiyyətini daha da artırmaq məqsədini daşıyan "Elektron dekanlıq" layihəsinin gerçəkləşdirməsinə başlanmışdır. Hazırda tələbələr akademiyanın böyük Elmi Şurasından tutmuş fakültələrin ictimai təşkilatları da daxil olmaqla bütün seçki orqanlarda iştirak edirlər. İnanırıq ki, 90 illiyini qeyd etməyə hazırlaşan Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası ölkəmizdə ali təhsil sisteminin flaqmanlarından biri kimi, bundan sonra da yüksək səviyyədə fəaliyyət göstərəcəkdir.

Tədqiqatın obyektı. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının inkişaf tendensiyasıdır.

Tədqiqatın predmeti. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik dövründə bədən tərbiyəsi və idmanın inkişaf mənbələri, əsas istiqamətləri və onların xüsusiyyətləri, təhsilin bütün pillələrində bədən tərbiyəsi və idmanın inkişaf tarixinin araşdırılmasıdır.

Tədqiqatın məqsədi. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik dövründə akademiyanın inkişaf tarixinin 1930-2020-ci il dövrlərini öyrənmək, ümumiləşdirmək, əsas inkişaf dövrlərinin səciyyəvi xüsusiyyətlərini göstərməkdir.

Tədqiqat işimizdə akademiyanın inkişaf tarixində göstərilən dövrlə məhdudlaşmamış, həmçinin araşdırmalarımız müasir günlərimizə qədər davam etdirilmişdir.

Tədqiqatın vəzifələri. Qarşıya qoyulan məqsəddən irəli gələrək aşağıda göstərilən bir sıra kompleks vəzifələr həyata keçirilmişdir:

- Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik dövründə akademiyanın inkişafına dair ədəbiyyatı, müxtəlif sənədləri, qərar və qətnamələri öyrənib təhlil etmək, nəticələr çıxarmaq;
- akademiyanın inkişaf tarixini SSRİ dövründə inkişafının mövcud vəziyyətini öyrənmək və təhlil etmək;
- müstəqillik dövründə akademiyanın tədrisinin vəziyyətini öyrənmək;
- akademiyanın inkişaf dövründə tədris olunan fənnlərin müxtəlif sahələri üzrə inkişaf mərhələlərini, xüsusiyyətlərini və inkişaf dinamikasını müəyyənləşdirmək.

Tədqiqatın metodları. Tarixi-müqayisəli təhlil, müşahidə, müsahibə, anketləşdirmə, testləşdirmə, təhlil və tərkib, riyazi statistik metodlar, nəzəri-tarixi müqayisəli təhlil, arxiv axtarışı.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik dövründə akademiyanın müxtəlif sahələrinin inkişaf tendensiyası elmi şəkildə araşdırılmış, onun müxtəlif tarixi dövrlərdə məzmunu müəyyənləşdirilmiş və yeni modelinin forma və metodlar kompleksi yaradılmışdır.

-İlk dəfə olaraq Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının 90 illik dövründə akademiyanın inkişaf tarixi mərhələlər üzrə sistemli və kompleks şəkildə öyrənilmiş və ümumiləşdirilmişdir.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının inkişaf tarixində akademiya üzrə ixtisasların və daha yeni yaranmış ixtisasların müasir tələblərə uyğun reallaşmasına imkan yaranır, bədən tərbiyəsi və idmanın müasir elmi biliklər sistemində yeri, quruluşu və bütövlükdə elmi sistemi aydınlaşdırılır.

Tədqiqat materiallarından və nəticələrindən bədən tərbiyəsi və idman akademiyasında, li-seylərdə, ali təhsil ocaqlarının bədən tərbiyəsi fakültələrində təhsil alan tələbələr üçün, orta məktəb müəllimləri, habelə müəllimlərin ixtisasartırma kurslarında pedaqoji fikir tarixi, bədən tərbiyəsi və idman tarixi, sosiologiya fənlərindən mühazirə kursu kimi də istifadə edilə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının arxivi.* Opus №3^(SS) 1939.
2. *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında 2018-ci ildə aparılmış elmi-tədqiqat işləri haqqında hesabat* (Əlyazmasında).
3. *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında 2018-ci ildə aparılmış beynəlxalq əlaqələr haqqında hesabat* (Əlyazmasında).
4. **Quliyev D.Q.** *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası (70-illik salnamə).* Bakı, "Adiloğlu" MMC-nin mətbəəsi, 2001, 111 s.
5. **Quliyev D.Q.** *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası (80-illik salnamə).* Bakı, Letterpress, 2010, 118 s.
6. **Quliyev D.Q.** *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası (85-illik salnamə).* Bakı, "Letterpress", 2015, 118s.
7. **Quliyev D.Q.** *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası (90-illik salnamə).* (Əlyazmasında).
8. **Quliyev D.Q.** *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının elmi-tədqiqat işlərinin inkişaf tarixindən.* Məqalə. Təhsil ocağı. Elmi, metodiki və publisistik jurnal. Bakı, 2009, № 3-4, s.48-56.
9. **Guliyev D.G.** *About the History of the scientific Researches Development of Azerbaijan State Academy of Physical Culture and Sport.* Ne01 erklnma kai koinqnia. Teuxos 3. Noeubp10s, 2009, s.78-86
10. **Quliyev D.Q.** *Avtoreferat (1948-2020)* "Bakı, Unicopy" mətbəəsi, 2020, 248 s.
11. **Guliyev D.G.** *Several pedagogical recommendations on organization of "Independent work" of the students on free style,*

greek-Roman, East wrestling and hand-to-hand combat specialties. Хуманитарни Валкански изследвания. ISSN 2603-4859, 2019, Том 3 № 2, (4)22-27, s.22-26.

12. <http://www.respublica-news.az/> Respublika qəzeti, 20 avqust 2019. "Xeyirxahlıq, mərhəmət və nəсіб əməllər". V. Albəndov.

К 90-ЛЕТИЮ ИСТОРИИ СОЗДАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АКАДЕМИИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

док.п.н., проф. Д.Г. Гулиев

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
dilgam.guliyev@sport.edu.az

Аннотация: В статье освещаются история развития Азербайджанской государственной академии физической культуры и спорта за 90-летний период деятельности, создание высших учебных заведений, материально-техническая база образования, совершенствование содержания высшего педагогического образования, создание современных условий для получения подрастающим поколением всесторонних знаний в области спорта, качество образования и соревновательная подготовка, организация новой системы образования с момента обретения независимости, её развитие, государственная политика, развитие программ высшего образования, реконструкция и расширение Азербайджанской государственной академии физической культуры и спорта, реформирование академии, подготовка

выпускников к конкурентоспособности на мировом спортивном рынке, реконструкция систем связи и вопросы безопасности.

Ключевые слова: *спортивная академия, материально-техническая база, человеческие ресурсы, цивилизованные страны, научно-исследовательские работы, компьютерное оборудование, компьютерный центр, информационные и коммуникационные технологии, Болонский процесс, бакалавр, магистр, учебная программа, «Спортивный менеджмент», «Спортивная журналистика», «Спортивная медицина и реабилитация», Государственная комиссия по приему студентов, программа реформ, многобальная система оценивания, интеграция, программа Светофор, «Электронный деканат».*

TO THE 90TH ANNIVERSARY OF THE HISTORY OF THE CREATION OF AZERBAIJAN STATE ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

doc. of ped. Scien., prof. D.G. Guliyev

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
dilgam.guliyev@sport.edu.az

Annotation: The article highlights the history of the development of Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport for the 90-year period of activity, the creation of higher educational institutions, the material and technical base of education, the improvement of the content of higher pedagogical education, the creation of modern conditions for the younger generation to acquire compre-

hensive knowledge in the field of sports, quality of education and competitive training, organization of a new education system since independence, its development, state policy, development of higher education programs, reconstruction and expansion of the Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport, reforming the academy, preparing graduates for competitiveness in the world sports

market, reconstruction of communication systems and security issues.

Keywords: *sports academy, material and technical base, human resources, civilized countries, research work, computer equipment, computer center, information and communication technologies, Bologna process, ba-*

chelor, master, curriculum, "Sport management", "Sport journalism", "Sport medicine and rehabilitation ", the State Commission for the admission of students, the reform program, the multi-point assessment system, integration, the traffic light program, the" Electronic dean's office ".